

УДК 78.071.2

Цитування:

Пер'ян В. С. Диригентська діяльність А. Кушніренка як явище сучасної хорової культури. *Мистецтвознавчі записки*: зб. наук. праць. Вип. 37. Київ: ІДЕЯ ПРИНТ, 2020. С. 176-179.

Пер'ян Валерія Сергіївна, аспірантка Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (м. Старобільськ)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6965-1811>
valeryperian999@gmail.com

Perian V. (2020). Conducting activity of A. Kushnirenko as a phenomenon of modern choral culture. *Mystetstvoznavchi zapysky: zb. nauk. prats'*, 37, 176-179 [in Ukrainian].

ДИРИГЕНТСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ А. КУШНІРЕНКА ЯК ЯВИЩЕ СУЧАСНОЇ ХОРОВОЇ КУЛЬТУРИ

Метою дослідження є характеристика диригентської діяльності А. Кушніренка в контексті хорової культури України. Задачі дослідження зумовлені поставленою метою: ретроспективне відновлення творчого шляху хормейстера, виділення особливих рис його роботи з хоровими колективами, висвітлення композиторської та педагогічної діяльності, встановлення ролі диригента у розвитку хорового мистецтва Буковини та України в цілому. **Методологія дослідження** пов'язується з використанням методів теоретичного аналізу та синтезу. Ґрунтується на роботах дослідників хорового мистецтва Буковини (Я. Вишпинська, К. Демочко, В. Залуцький, Л. Корній, О. Кушніренко, А. Плішка, І. Ярошенко та ін.). **Наукова новизна** полягає у висвітленні ролі Андрія Кушніренка в якості репрезентанта буковинських вокально-хорових традицій та розкриття специфіки його індивідуального диригентського та композиторського стилю. **Висновки.** Аналіз творчих досягнень відомого буковинського хормейстера свідчить про його надзвичайно великий внесок в розвиток української вокально-хорової культури як фольклориста, диригента, композитора. Охарактеризовано напрямки та результати його творчої роботи. Визначено вплив на особистість майстра буковинських народних мелодій, і відображення їх у професійній діяльності Кушніренка.

Ключові слова: А. Кушніренко, хорове мистецтво, хорова культура, диригент, хормейстер.

Перьян Валерия Сергеевна, аспирантка Луганского национального университета имени Тараса Шевченко (г. Старобельск)

Дирижерская деятельность А. Кушнirenко как явление современной хоровой культуры

Целью исследования является характеристика дирижерской деятельности А. Кушнirenко в контексте хоровой культуры Украины. Задачи исследования обусловлены поставленной целью: ретроспективное восстановление творческого пути хормейстера, выделение особых черт его работы с хоровыми коллективами, характеристика композиторской и педагогической деятельности, установление роли дирижера в развитии хорового искусства Буковины и Украины в целом. **Методология исследования** связывается с использованием методов теоретического анализа и синтеза. Основывается на работах исследователей хорового искусства Буковины (Я. Вышпинская, В. Залуцкий, Л. Корний, О. Кушнirenко, А. Плишка, И. Ярошенко и др.). **Научная новизна** заключается в освещении роли Андрея Кушнirenко в качестве репрезентанта буковинских вокально-хоровых традиций и раскрытие специфичности его индивидуального дирижерского и композиторского стиля. **Выводы.** Анализ творческих достижений известного буковинского хормейстера свидетельствует о его чрезвычайно большом вкладе в развитие украинской вокально-хоровой культуры как фольклориста, дирижера, композитора. Охарактеризованы направления и результаты его творческой работы. Определено влияние на личность мастера буковинских народных мелодий и отражения их в профессиональной деятельности Кушнirenко.

Ключевые слова: А. Кушнirenко, хоровое искусство, хоровая культура, дирижер, хормейстер.

Perian Valeriia, postgraduate student of Taras Shevchenko Luhansk National University (city of Starobilsk)

Conducting activity of A. Kushnirenko as a phenomenon of modern choral culture

The purpose of the article is to characterize the conductor activity of A. Kushnirenko in the context of the choral culture of Ukraine. The research objectives are determined by the goal: a retrospective restoration of the creative path, highlighting the special features of his work with choral groups, characterizing composer and pedagogical activities, establishing the role of the conductor in the development of the choral art of Bukovina and Ukraine as a whole. **The research methodology** is associated with the use of theoretical analysis and synthesis methods. It is based on the works of Bukovina's choral art researchers (Y. Vyshpynskaya, V. Zalutsky, L. Korniy, O. Kushnirenko, A. Plishka, I. Yaroshenko, and others). **The scientific novelty** lies in highlighting the role of

Andrei Kushnirenko as a representative of the Bukovinian vocal and choral traditions and revealing the specifics of his individual conductor's and composer style. **Conclusions.** The creative achievements of the famous Bukovina choirmaster are analyzed, which testifies to his extremely large contribution to the development of Ukrainian vocal and choral culture as a folklorist, conductor, and composer. The directions and results of his work are described. The influence on the personality of the master of Bukovina folk tunes and their reflection in the professional activity of Kushnirenko is determined.

Key words: A. Kushnirenko, choral art, choral culture, conductor, choirmaster.

Актуальність теми дослідження зумовлюється процесом бурхливого розвитку хорового мистецтва України ХХ-ХХІ століть, що пов'язано з популяризацією і збереженням музичних традицій окремого регіону. На Буковині найвидатнішим хормейстером того часу вважається Андрій Кушніренко, який своєю багатогранною, неперервною діяльністю підняв вокально-хорове мистецтво краю на високий професійний рівень, тим самим заклавши основи якісного хорового виконавства на Буковині. Актуальність також пов'язана з необхідністю практичного застосування досвіду А.Кушніренка у сучасному вокально-хоровому виконавстві.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблематики вивчення діяльності Андрія Кушніренка торкалися такі науковці як: Я.Вишпинська, О.Залуцький, О.Кушніренко. Найбільш широко висвітлено постать відомого диригента у дисертаційному дослідженні І. Ярошенко.

Мета статті – охарактеризувати диригентську діяльність А.Кушніренка в контексті хорової культури України. Ретроспективно відновити творчий шлях хормейстера, виділити особливі риси його роботи з хоровими колективами, висвітлити композиторську та педагогічну діяльність, встановити роль внеску диригента у розвиток хорового мистецтва Буковини та України в цілому.

Виклад основного матеріалу. Андрій Миколайович Кушніренко (17 жовтня 1933 р., с. Великі Загайці Тернопільської обл. – 11 січня 2013 р., Чернівці) – видатний український хормейстер, представник львівської хорової школи, диригент, професор і фундатор кафедри музики Чернівецького національного університету ім. Ю.Федьковича, а також композитор, фольклорист, і суспільно-культурний діяч. Коло діяльності Кушніренка було надзвичайно широким.

Відомий хормейстер був нагороджений багатьма нагородами та відзнаками, а саме: лауреат національної премії імені Тараса Шевченка (1984 р.), лауреат літературно-мистецької премії імені Сидора Воробкевича (1993 р.), звання заслуженого діяча мистецтв України (1969 р.), орден Президента України «За заслуги» 3-го ступеня (1999 р.), нагрудний знак «Відмінник освіти України» (2001 р.), звання заслуженого артиста України (1965 р.), золота медаль

Національної академії мистецтв України (2003 р.), звання народного артиста України (1973 р.) [1, 10-11].

Творчий шлях А.Кушніренка веде свій початок ще з дитинства, коли майбутній хормейстер демонстрував свої унікальні музичні здібності. Він грав на багатьох інструментах (мандоліна, гітара, скрипка), співав дискантом у шкільному хорі, а у вісім років диригував цим колективом твір «Із-за гір та з-за високих». Згодом, навчався у Львівському музично-педагогічному училищі ім. Ф.Колесси та Львівській консерваторії ім. М.Лисенка. Закінчив консерваторію з відзнакою у 1962 році.

Починається професійна диригентська діяльність молодого Кушніренка, яку ми умовно розділимо на три основних спрямованості:

– диригент і художній керівник Заслуженого Буковинського ансамблю пісні і танцю Чернівецької обласної філармонії;

– пошук українських буковинських народних пісень, їх аранжування та створення своїх оригінальних вокально-хорових творів;

– педагогічна та наукова діяльність на кафедрі музики Чернівецького національного університету ім. Ю.Федьковича.

У 1962 році Кушніренко очолює Буковинський ансамбль пісні і танцю. Період 60-80-х років був непростим для музикантів та української культури, адже скорочували штат артистів філармоній, театрів, знищували велику кількість вокальних ансамблів та хорів, що виконували українську музику. Але молодий хормейстер своєю наполегливістю та силами не лише відстояв свій колектив, а й сприяв його розвитку та популяризації як в Україні, так і за кордоном. У 1969 році колектив отримує звання заслуженого ансамблю України.

Кушніренко наділив Буковинський ансамбль пісні і танцю відмінною рисою, що характеризує синтез народного тембрального забарвлення та академічної класичної манери хорового звучання. А це у поєднанні з яскравими костюмами та танцями створює неповторне виконання та залишає незабутні враження для слухача. Ось один з відгуків після концертного виступу: «Коли слухаєш і дивишся Буковинський ансамбль, важко сказати, що робить враження – дзвінкість і соковитість голосів, розмаїття музичного звучання, яскравість народних строїв, виразність

співу чи гарячий темперамент танців. А швидше за все саме це багатство народного мистецтва в його єдиному вкупі вираженні і створює незабутній образ, повний чарівної краси. Побажаємо прекрасному колективу дальших успіхів на славному творчому шляху» [3].

Репертуар колективу складають твори українських композиторів таких як: М.Лисенко, М.Леонтович, К.Стеценко, О.Кошиць, С.Людкевич, А.Кос-Анатольський, М.Колесса, Є.Козак, П. та Г. Майборода, О.Білаш, М.Скорик, Л.Дичко, В.Зубицький; буковинських авторів – Б.Крижанівський, Г.Шевчук, І.Міський, С.Сабадаш, В.Михайлюк, а також українські та буковинські народні пісні й танці.

Зазначимо, що колективом було записано десять грамплатівок на фірмі «Мелодія», створено шість кінофільмів, зокрема «Свято в Карпатах», «Концерт Заслуженого Буковинського ансамблю пісні і танцю», «Ніч в маю». Упродовж своєї творчої діяльності Буковинський ансамбль пісні і танцю здійснив успішні виступи на фестивалях музичного мистецтва «Білі ночі» (Санкт-Петербург, 1971), «Мерцишор» (Кишинів, 1976), «Русская зима» (Москва, 1979). «Київська весна» (Київ, 1980), «Дунайська весна» (Ізмаїл, 1981), «Дружба» (Ужгород, 1981), «Білоруська музична осінь» (Мінськ, 1983), «Золота осінь» (Київ, 1987), «Кримські зорі» (Ялта, 1992), у культурній програмі «Олімпіада-80» (Київ, 1980) та інші [5].

Так, під орудою Кушніренка (понад 45 років) Заслужений Буковинський ансамбль пісні і танцю відвідав з концертами велику кількість країн, а саме: Казахстан, Російську Федерацію, Фінляндію, Естонію, Білорусію, Чехословаччину, Латвію, Литву, Англію, Японію, США, Францію, Мексику, Аргентину та ін.).

Відомий колектив стає своєрідною візитівкою буковинського краю, яскравою сторінкою вокально-хорового мистецтва регіону та української держави в цілому.

Наступною сферою діяльності Андрія Кушніренка є збирання, аранжування народних українських і буковинських пісень. Митець записав понад тисячу народних мелодій для голосу та інструментів, більше сотні з яких аранжував для хору і оркестру. Кушніренко ще зі студентських часів захоплювався українським мелосом, виступав з доповідями на конференціях та брав активну участь у фольклорних експедиціях. Любов до цього йому прищепив Станіслав Людкевич – керівник фольклорної секції студентського наукового товариства. Кушніренко згадував: «Він перший після аналізу моїх аранжувань, обробок народних пісень і оригінальних творів благословив мене, щоб я пробував свої сили як композитор і до кінця життя

був моїм постійним консультантом, доброзичливим рецензентом, порадником, вчителем, і завжди цікавився моїми творчими справами, радів за мої успіхи» [6, 20].

Найбільш відомими хоровими обробками Кушніренка є «Чом, чом, земле моя», «Ой, у лузі червона калина», «Ранок Верховини», «Зореслава», «У космосі Україна», «Я щаслива зроду», «Подольночка», «На камені стою», «Глибока кирниця», «Палала сосна», «Задзвенімо, разом, браття», «Запалали очі», «Заповіт» і «Садок вишневий коло хати» на слова Тараса Шевченка. Про тонкощі роботи над аранжуванням творів, Андрій Миколайович розповідав: «Треба мати свій кут зору, своє бачення. Я йду до поглиблення народної пісні. Скажімо, пісні «На камені стою» треба було надати певного ритмічного рисунка, вбрати в мажорну барву, зробити акомпанемент більш рухливим – цього вимагав зміст...Твір колектив повинен реставрувати і повернути народові в кращому вбранні» [4, 20].

Також в упорядкуванні Андрія Миколайовича було видано збірки репертуару Буковинського ансамблю: «Буковинський розмай» (1971 р.) і «Співає Буковина» (1972 р.), «Українські народні пісні в обробці А.Кушніренка» (1974 р.), «Хорові твори А. Кушніренка» (1984 р.), «Українські візерунки» (1988 р.), «Буковинські самоцвіти» (1990 р.).

Зазначимо, що окрім Заслуженого академічного Буковинського ансамблю пісні і танцю, твори А.Кушніренка є в репертуарі таких відомих колективів як Національна Заслужена Академічна Капела України «Думка» (керівник Є.Савчук), Муніципальна академічна чоловіча хорова капела ім. Л.М.Ревуцького (керівник В.Курач), Академічний хор ім. П.Майбороди Українського радіо (керівник Ю.Ткач), а також народних артистів України Д.Гнатюка, І.Дерди, П.Ончула, Я.Солтиса, заслужених артистів України С.Шкурмана, М.Болотного, М.Мельничук, Н.Каплієнко, В. Пиндика, Л. Радиш та інших.

Після того, як у 2013 р. Андрій Миколайович відійшов у вічність, його ім'ям був названий колектив Заслуженого академічного Буковинського ансамблю пісні і танцю.

Інший аспект диригентської діяльності Кушніренка був спрямований на педагогічно-організаційну та наукову роботу. У 1992 році він стає ініціатором, засновником та завідувачем кафедри музики Чернівецького національного університету ім. Ю.Федьковича, що стало однією з найважливіших подій для мистецького життя Буковини. Треба зазначити, що на той час це була єдина кафедра музики в університетах України.

Є версія, підтверджена сучасниками, що одним з основних чинників створення кафедри була нестача професійних співаків у головному дітищі Кушніренка – Буковинському ансамблю пісні і танцю. Як відомо, колектив складався з хористів без музичної освіти, тому і виникла гостра потреба в забезпеченні якісного вокально-хорового навчання.

Важливим внеском Кушніренка стало створення студентського мішаного хору «Резонанс», який представляв кафедру музики на різних концертних заходах. Колектив гідно зарекомендував себе, ставши лауреатом обласних, всеукраїнських та міжнародних конкурсів. Це забезпечило також високий рівень мотивації студентів до навчальної діяльності.

Під керівництвом Андрія Миколайовича відбулося професійне забезпечення навчального процесу, що пов'язане з орієнтацією на взаємодію вітчизняних і європейських традицій музичного виконавства. Висока культура та організаторські здібності видатного хормейстера сприяли підвищенню рівня педагогічної та виконавської роботи кафедри. Більше того, Кушніренко є автором наукових праць, багатьох музикознавчих рецензій та статей, зокрема «Характерні особливості музичного фольклору с. Бітля, що на Бойківщині», «Деякі ладово-інтонаційні явища в сучасному фольклорі» (журнал «Народна творчість та етнографія», № 1, 1967 р.), «Сидір Воробкевич і сучасність» (збірник наукових праць Академії Мистецтв України «Мистецтвознавство України». – К. : Кий. – 2001 р.) [2].

Вольові якості, пристрасна закоханість у музику, педагогічна майстерність, створили Андрію Миколайовичу незаперечний професійний авторитет, вплив на активізацію музично-виконавської та науково-педагогічної діяльності на кафедрі. Андрій Миколайович зумів згуртувати людей і прищепити їм любов до справи, створити атмосферу товариського довір'я і вимогливості один до одного [7, 85].

Висновки. Підсумовуючи вищесказане, треба зазначити, що творча діяльність А.Кушніренка передусім пов'язана з українським народним мелосом. Будучи збирачем національних колоритних мелодій, видатний майстер обробляв та перетворював прості наспіви в якісні оригінальні вокально-хорові твори, що звучать й до теперішнього часу на різних професійних сценах України. Також одним з вагомих внесків Кушніренка є заснування кафедри музики Чернівецького національного університету ім. Ю.Федьковича, яка стала важливим осередком фахової мистецької підготовки, що без сумнівів підняло вокально-хорове мистецтво Буковини на більш професійний рівень.

Література

1. Андрій Кушніренко // Лауреати літературно-мистецької премії імені Сидора Воробкевича (1993–2000 рр.): реком. бібліограф. покажчик. Чернівці, 2001. С. 10-11.
2. Довгань О. Г. Из джерел літератури і мистецтва Буковини. Чернівці: «Букрек», 2008. 264 с.
3. Концевич О. Концерт Буковинського ансамбля. *Советская Клапедо*. – 1973. № 127. С. 8.
4. Музичне краєзнавство Буковини: Хрестоматія. Вип. 2. Мистецькі обрії Андрія Кушніренка. / уклад.: О. В. Залуцький. Чернівці : Рута, 2003. 112 с.
5. Офіційний сайт Чернівецької обласної філармонії ім. Д.Гнатюка. Заслужений академічний буковинський ансамбль пісні і танцю: веб-сайт. URL: <http://www.filarmoniya.cv.ua/ua/ansambl/> (дата звернення 23.10.2019).
6. Ярошенко І. В. Мистецтвом встелені шляхи. Андрій Кушніренко – диригент, композитор, педагог. Чернівецький нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці : Прут, 2004. 220 с.
7. Ярошенко І. В. Музичне краєзнавство Західної України XIX–XX століть: професійно-хорове мистецтво Буковини: Навч. посіб. Київ: «Білий Тигр», 2015. 220 с.

References

1. Winners of the Sidor Vorobkevich Literary and Art Prize (1993–2000). (2001). Recommended bibliographic index. Chernivtsi: Bukrek, pp. 10-11 [in Ukrainian].
2. Dovghanj O. (2008) From sources of literature and art of Bukovina. Chernivtsi [in Ukrainian].
3. Koncevych O. (1973). Concert of Bukovina ensemble. *Sovetskaja Klajpeda*, 127, 8 [in Ukrainian].
4. Zalutsky, O.V. (2003). Artistic horizons of Andriy Kushnirenko. *Musical History of Bukovina: Reader. Issue 2*. Chernivtsi: Ruta [in Ukrainian].
5. Honors Academic Bukovinian Ensemble Song I Dance. Retrieved from <http://www.filarmoniya.cv.ua/ua/ansambl> (accessed 23 October 2019).
6. Yaroshenko, I.V. (2004). The paths laid by art. Andriy Kushnirenko – conductor, composer, lecturer. Chernivtsi: Prut [in Ukrainian].
7. Yaroshenko, I.V. (2015). Music local studies of Western Ukraine of the XIX-XXcenturies: vocational and choral art of Bukovina. Kyiv: White Tiger [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 04.02.2020
Прийнято до друку 18.03.2020